

Saschuk A. M. Political-cultural analysis of the basic concepts of information society.

Basic concepts of the information society and the possibility of its development in Ukraine are analyzed on political-cultural positions.

Keywords: information, information, information society, information culture, education information, information security.

Гончаров В. І.

ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ І СОЛІДАРНІСТЬ ЯК ГОЛОВНІ РИСИ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті людиноцентризм і солідарність розглянуто як цінності, формування яких є актуальним і для України, і для європейського простору освіти.

Ключові слова: людина, освіта, культура, людиноцентризм, солідарність, екологія.

В умовах сучасних процесів модернізації національної освітньо-виховної системи відбувається актуалізація ідеї людиноцентризму як провідної детермінанти гуманізації освітнього простору України. Це має сприяти соціальному прогресу суспільства, його переходу від локально-стабільного до інтегрального рівня на основі трансформації освіти в напрямку формування у молоді нових системних знань, духовних вимірів та ціннісних мотивів. Завдання національної системи освіти та виховання на сучасному етапі розвитку суспільства полягають у необхідності охарактеризувати буття людини в її особистісній унікальності шляхом актуалізації педагогічного впливу на неї з метою максимального розвитку її творчих можливостей [9, 24].

Мета статті – розкрити провідні цінності формування сучасного вчителя.

І. Аносов звертає увагу на ту обставину, що аксіологічна інтерпретація природи людини тільки в соціальній або особистісній царині не сприяє подоланню багатьох проблем сьогодення, насамперед глобальних, які можуть призвести цивілізацію до катастрофи. Таке однобічне розуміння гуманізму не містить коеволюційної природної домінанти, пріоритету загальнолюдських цінностей відносно інших інтересів. Саме тому проблема можливостей гуманізму в розв'язанні глобальних проблем сучасності й надалі поставатиме як нерозв'язувана, а гуманізм як принцип ставитиметься під сумнів щодо

існування в перспективі. Осмислення різних провідних наукових підходів, концепцій, парадигм, численних комбінацій давніх і сучасних філософсько-освітніх ідей дозволило досліднику зробити висновок про те, що найбільш повноцінний комплекс характеристик людського буття відкриває антропологізм. Саме він максимально наближається до гуманістичного принципу організації навчання та виховання відповідно до законів становлення й розвитку особистості, дозволяє систематизувати ті людинопізнавальні компоненти, які є в різних гуманітарних і природничих дисциплінах, але концептуально й методологічно не об'єднані в єдине ціле з його підсистемними блоками [1, 11-12].

Антропологізм, що визнає домінантами гуманізму унікальність людини, розуміння її свободи та відповідальності, відкриту взаємодію з іншими людьми, доповнює характеристику сутності особистості її цілісністю, субстанціональністю, універсалізмом й амбівалентністю, сприяє розвитку людини, актуалізує вивчення її в соціально обумовленому процесі перетворення індивіда на повнофункціональну особистість, яка набуває гуманності в культурному і природному існуванні [1, 13].

Така характеристика антропологізму дозволяє визначити його як філософське підґрунтя людиноцентричної педагогіки, що має на меті підготовку “нового вчителя” для шкіл XXI сторіччя. Водночас вона передбачає посилення уваги до такої складової цієї підготовки, як екологічна безпека. Порушення екологічної безпеки, відсутність екологічної культури вчителя спричиняють екологічну невихованість, що, у свою чергу, відображається в поверхових соціально-екологічних знаннях та знанні норм і правил поведінки, негативному ставленні до діяльності в природі, невиявленні турботи щодо живих природних об'єктів. Таке становище унеможливорює повноцінну педагогічну діяльність. Адже її мета – це створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її культурних і духовних потреб чи відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини [13].

Між тим в умовах сьогодення перед людством гостро постали такі екологічні проблеми, як забруднення ґрунтів, повітря, водойм токсичними відходами, вимирання десятків видів рослин та тварин, озоніві діри, збереження генофонду. Головною причиною усіх негараздів природи була і залишається людина. Не усвідомлюючи свого місця в навколишньому природному середовищі, вона шкодить насамперед собі, своїм нащадкам.

Т. Єрмакова слухно зазначає: сучасне суспільство

характеризується різноманіттям негативних впливів навколишнього середовища на здоров'я молоді. Окрім того, різке скорочення заходів оздоровчого спрямування серед молоді й одночасне стрімке зростання несприятливих для здоров'я явищ дають стійкі ознаки зниження якості життя. Про це свідчать невтішні дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, державних органів влади та інших організацій, що опікуються здоров'ям молоді [3, 56].

Важлива роль в екологічному вихованні дітей і молоді у XXI сторіччі належить саме “новому вчителю”. Цілком зрозуміло: для того, щоби на належному рівні здійснювати діяльність щодо формування екологічної культури, як складової загальної культури особистості, майбутні вчителі самі повинні бути екологічно освіченими [2]. Для кожного педагога, зокрема, важливо усвідомити значення дотримання екологічної безпеки.

Екологічно безпечне існування земної цивілізації може гарантуватися переходом усіх країн світу до моделі сталого суспільства та розвитку, проголошеної Конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку (червень 1992 року, Ріо-де-Жанейро). Н. Каширіна звертає увагу, що запропоновану модель на цей час можна вважати єдиним засобом забезпечення нормального існування сучасного та майбутнього поколінь народонаселення Землі, який уможливує комплексне, взаємоузгоджене розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку і закладає підвалини для збереження навколишнього природного середовища [4, 320–321].

На нашу думку, дотримання вчителями принципів екологічної безпеки має бути складовою частиною їх загального ставлення до природи та світу. Адже людина, попри всі її досягнення й відмінності від інших представників тваринного світу, є одним із багатьох видів на планеті, органічно вписаним у єдину глобальну екологічну систему. Саме тому найвищою цінністю визнається гармонійний розвиток людини та природи. Намагаючись осмислити зміст концепції ноосфери, академік М. Моїсеєв запровадив поняття “коеволюція”, визначаючи його як поведінку людини, яка має своїм результатом не деградацію біосфери, а сприяння її розвитку, тобто ускладнення самої системи (біосфери) за рахунок зростання числа її елементів і різноманіття якостей елементів (живої речовини) [8, 156]. Нині це поняття, з огляду на нерозривні взаємозв'язки природи та суспільства, активно використовують у царині не лише природничих, а й соціогуманітарних дисциплін.

У формі уявлення про коеволюцію біосфери й суспільства, тобто

їхнього спільного розвитку як абсолютно необхідної умови збереження людини на Землі, виражаються сучасні погляди на особливості еволюційного процесу. На “нового вчителя” ХХІ сторіччя покладається відповідальне завдання – донести до свідомості вихованців такі істини:

– ми маємо не володарювати над природою, а співпрацювати з нею;

– людина є не “царем природи”, а її необхідним елементом, здатним узгоджено функціонувати у складній, налагодженій протягом тисячоліть комплексній системі.

Опорами екологізації свідомості “нового учителя”, а відповідно, і його вихованців, мають бути:

– історично розвинена більшістю етносів екологічна культура етносу або ж етнекологічна культура – система усталених поглядів населення певної території (зазвичай, етносу) на здійснення раціонального, відновлювального природокористування;

– екологічна освіта – виховання у підростаючого покоління розуміння тісного зв’язку майбутнього людства з тими екологічними процесами, що відбувалися в минулому й відбуваються нині;

– культура екологічної безпеки, що стає невід’ємною складовою розвитку загальносвітової культури, характеризується глибоким і загальним розумінням важливості вирішення різноманітних екологічних проблем в усіх їх проявах для виживання й майбутнього розвитку людства.

Прикладом реалізації принципів екологізації людської свідомості може слугувати досвід НВК школи-ліцею № 19 м. Рівного. У цьому навчальному закладі створена і реалізується цільова програма “Освіта для сталого розвитку”. Основними її завданнями є:

– забезпечити синтез природничо-наукових, соціогуманітарних та економічних знань;

– дати знання та виробити вміння, необхідні для забезпечення гармонійного співіснування з іншими людьми та природою;

– спрямувати стратегію освіти на формування нового екологічного світогляду та високої екологічної культури, яка має будуватися на принципах випередження й інтеграції знань;

– виховувати екологічну самоосвіту в учнів, створивши відповідні умови для розвитку обдарованої дитини [10].

На наш погляд, зазначені принципи можуть бути успішно реалізовані у різних навчальних закладах. Їх всезагальність дозволяє визначити загальні перспективи дотримання вчителями екологічної безпеки, хоч би яку дисципліну вони не викладали. “Новий учитель”

XXI сторіччя має стати людиною з новою екологічною філософією, новою екологічною культурою, заснованою на знанні й повазі до законів розвитку природи. Екологічна освіта й виховання мають забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи та суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема, виробити потребу у спілкуванні з природою, оволодіти нормами правильної поведінки у процесі взаємодії з нею, сформуванню прагнення, вміння брати активну участь в охороні, поліпшенні навколишнього середовища [6, 72]. Розпочинати цей процес слід з формування екологічного імперативу як необхідної детермінанти коеволюційного проекту людства, що здатен організувати збалансований розвиток людини та природи.

Сформований екологічний імператив виявляється в усвідомленні того, що людина є частиною природи, а виживання можливе лише за умови, що кожен з нас, у будь-якому куточку планети, дбатиме про збереження та захист природи, не тільки піклуючись про власне життєзабезпечення, а й думаючи про майбутні покоління. Мета сучасного виховання в екологічному контексті полягає у формуванні таких якостей людської діяльності, які не давали би можливості порушувати екологічний баланс у природі [12, 46-47].

Розкриттю в підготовці “нового вчителя” єдності людини з суспільством, природою, Всесвітом допомагає така системоутворююча риса, як солідарність. У загальнофілософському значенні солідарність (з лат. *solidus* – міцний) – це поняття, що характеризує згуртованість у людському об'єднанні (спільноті, групі), взаємну допомогу та підтримку, почуття взаємної належності, усвідомлення спільних інтересів і необхідності здійснення спільної мети. Солідарність передбачає гармонійне поєднання суспільного та особистого інтересів, добровільне служіння індивіда спільному благу. Антиподами солідарності постають індивідуалізм, егоїзм, відокремленість, роз'єднаність. Е. Дюркгейм розглядає солідарність як найвищий моральний принцип, найвищу моральну цінність, яка забезпечує єдність соціального організму [11, 317].

Нині розвиток солідарності є одним із ключових принципів концепції соціального навчання (І. Граф, Х. Ессінгер, У. Шмітт), яка пов'язує набуття цієї риси з розвитком емпатії, здатністю вирішувати конфлікти, визначає психологічні передумови полікультурного навчання через теорію соціального виховання. Її прибічники вважають, що полікультурне виховання включає в себе виховання культури міжнаціональних відносин й особливо підкреслює історичні,

етнічні та психологічні моменти, пов'язані з національними традиціями, культурою, національною психологією (ментальністю) [5, 59]. З огляду на це О. Лях пропонує сучасним вчителям не тільки не ігнорувати, а й використовувати кращі набутки радянської системи інтернаціонального виховання, оскільки вона передбачала виховання у дусі солідарності та дружби між народами світу, була досить розгалуженою, простежувалась як у навчальному процесі, так і в позаурочній діяльності [7, 113-114]. Тож відродження інтернаціонального виховання має стати складовою національного виховання в сучасних українських школах.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аносов І. П.* Антропологізм як чинник гуманізації освіти (теоретико-концептуальні основи) : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 44 с.
2. *Долинський Б. Т.* Підготовка майбутніх учителів до екологічного виховання молодших школярів [Електронний ресурс] / Б. Т. Долинський, В. В. Борщенко. – Режим доступу до ресурсу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2010_7/2_rozdil/Dolin_V.htm. – Заголовок з екрану.
3. *Єрмакова Т. С.* Досвід формування здорового способу життя учнів старших класів у вітчизняній педагогіці (друга половина ХХ століття) // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 5. – С. 56-65.
4. *Каширіна Н. В.* Екологічна політика уряду США у формуванні світогляду учнівської молоді // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2010. – Спецвипуск 7. – С. 319-326.
5. *Кузьменко В. В.* Педагогічні шляхи вирішення загальнотеоретичних проблем міжкультурної діалогічної взаємодії / В. В. Кузьменко, Л. В. Чумак // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 20 (231). – Ч. I. – С. 53–62.
6. *Кучай Т. П.* Екологічна освіта – глобальна проблема сучасності // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – Серія: Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 132. – С. 69–72.
7. *Лях О.* Поняття інтернаціонального виховання у радянській педагогіці (70–80-ті роки ХХ ст.) // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2010. – Вип. LI. – Ч. I. – С. 109-114.
8. *Моисеев Н. Н.* Универсум. Информация. Общество. – М. : Устойчивый мир, 2001. – 200 с.
9. *Ничкало Н.* Ідея суспільства знань і праці в наукових пошуках // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2010. – № 3. – С. 22–28.
10. *Романчук К.* Реалізація програми сталого розвитку в умовах середньої школи (на прикладі НВК школи-лицею № 19 м. Рівного) [Електронний

- ресурс] / К. Романчук, В. Семенюк, І. Верхова. – Режим доступу до ресурсу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2011_1/romanch.pdf.
11. Соціальна філософія : Короткий енциклопедичний словник / [заг. ред. і уклад. : В. П. Андрущенко, М. І. Горлач]. – К.–Х. : ВМП “Рубікон”, 1997. – 400 с.
 12. *Тараненко Г. Г.* Коеволюційна парадигма у професійній педагогічній освіті // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – Серія: Педагогіка. – 2010. – Вип. 4. – С. 42-48.
 13. *Тверезовська Н. Т.* Формування екологічної культури майбутніх соціальних педагогів у навчально-виховному процесі аграрних вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Н. Т. Тверезовська, Л. А. Сатановська. – Режим доступу до ресурсу : www.nbu.gov.ua/PORTAL/soc_gum/nvnauppf/2011_159_4/11sla.pdf.

Гончаров В. И. Человекоцентризм и солидарность как главные особенности подготовки современного учителя.

В статье рассматриваются человекоцентризм и солидарность как ценности, формирование которых является актуальным как для Украины, так и для европейского пространства образования.

Ключевые слова: человек, образование, культура, человекоцентризм, солидарность, экология.

Goncharov V. I. Homocentrism and solidarity as the main features of a modern master.

The article discusses homocentrism and solidarity as a value, the formation of which is relevant both for Ukraine and for the European area of education.

Keywords: people, education, culture, homocentrism, solidarity, ecology.

Далявська Т. П.

РОЛЬ ЗМІ У ВИСВІТЛЕННІ ПРОБЛЕМ НЕВИЗНАНИХ ДЕРЖАВ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано причини виникнення невизнаних держав в епоху глобалізації. Обґрунтовано доцільність вдосконалення інституту міжнародно-правового визнання держави, а також визначена роль ЗМІ у висвітленні проблем визнання сепаратистських регіонів світовою спільнотою.

Ключові слова: глобалізація, міжнародне право, етнополітичні конфлікти, новоутворені держави, самопроголошені держави, невизнані держави, територіальна цілісність, сепаратистські регіони, вплив ЗМІ.